📲 פַּרָק שׁנֵים עַשַׂר 🐎

חוֹדָשׁ אַב 🔊

אַמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זָכְרוֹנָם לְבָרַכָה בַּגָּמַרָא הַקּדוֹשָׁה (תענית כוּ:): מְשֵׁנְכָנָס אָב, מִמַעֲטִין בִּשְׂמִחָה. וַרָאוּי לָאָדָם מִאֹר שֵׁיַתְנַהֵג בִּיָמִים אֱלוּ בִּשְׁתִיקָה, רק דבור ההכרחי, שלא יבוא, חס ושלום, לידי שחוק ושמחת הלב; ויפנה לבּוֹ רַק אֵל הַאָבֵלוּת שֶׁל חַרָבַּן הַבַּיָת. וְרַאוּי לַאַרַם לְהַעַמִיד עַצְמוֹ עַל בָּל פָנים בָּתְשָׁעָה וָמִים שָׁמֵּראשׁ חַרֵשׁ עַד אַחַר הַתַעַנִית מִתַעַנוֹגֵי אַכִּילָה וּשָׁתִיָּה בְּכָל מַה דָאֵפְשָׁר, וּלְכַוּוָ בָּוָה לְאוֹנֵן וּלְקוֹנֵן עַל חֻרְבַּן בֵּית הַמְּקְרָשׁ

∜ CHAPTER 12 ⊁ THE MONTH OF AV

In the latter part of the previous chapter, the author discussed the month of Tammuz and the period of Bein HaMetzarim (the Three Weeks). He now continues with the month of Av and the Nine Days, culminating with Tishah B'Av and its various practices and minhagim. The chapter concludes with a brief comment about Tu B'Av.

∽ The Nine Davs

Our אמרו רבּוֹתינוּ זכרוֹנם לברכה בּגמרא הקרוֹשה: משׁנכנס אב ממעטין בּשׂמחה Sages, of blessed memory, stated in the holy Gemara (Mishnah, Taanis 26b): From the beginning of the month of Av, we diminish our joy. וראוי לאדם מאד שיתנהג בימים אלו בשתיקה, רק דבור ההכרחי — It is therefore most fitting for a person to conduct himself during these days in silence, speaking only when שלא יבוא חס ושלום לידי שחוק ושמחת הלב — so that he absolutely necessary, does not come to frivolity and lightheartedness, Heaven forbid.[1] הבּוָת שֵׁל חַרְבַּן הַבּּוָת — Instead, he should direct his mind and heart exclusively toward mourning for the destruction of the Beis HaMikdash.

Another practice for these days that expresses our diminished joy: וראוּי לָאַדָם לְהַעָמִיד עַצְמוֹ עַל כָּל פָּנִים בְּתִשְׁעָה יָמִים שָׁמֵראשׁ חֹדֵשׁ עַד אַחַר הַתַּעַנִית — It is proper for a person to refrain, at minimum during the Nine Days, from Rosh Chodesh until after the fast of Tishah B'Av, מתענוגי אכילה ושתיה בכל מה ראַפשר from indulging in eating and drinking, to whatever extent possible,[2] שולבון בית המקדש — with the intention that this self-denial

for health and proper functioning, but avoid

^{1.} In the previous chapter, the author advised minimizing conversation throughout the Three Weeks. Once the Nine Days begin, however, drawing closer to Tishah B'Av, one should avoid conversation altogether unless absolutely necessary.

eating for mere pleasure. Ideally, this practice should begin with the Three Weeks (see previous chapter, after note 34), but at the very least, it should be observed during the Nine Days.

^{2.} One should consume what is necessary

ועל שבר גדול שאירע לעם קדוש בימים האלו, ותחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם. יבבר נהגו רבים וכן שלמים יראי השם, שמראש חבש עד תשעה באב מתענין בכל יום ויום, ואחר התענית אין אוכלין שוּם תַּבְשִׁיל, רַק פַּת חֲרֵבָה, וֹאֲשְׁרֵי חֶלְקָם. וֹבְיוֹתֵר בְּעֶרֶב תִּשְׁעָה בִּאָב ראוי מאר לַאַדָם למַעט סעודַתו בָּכַל מַה דָאֵפְשַׁר יוֹתֶר מִכַּל שְׁבְעַת הַנָּמִים, שֶׁלֹא יֹאכַל רַק תַבְשִׁיל אֶחַד אַף קוֹרֶם חֲצוֹת, כִּי כְרַאי הוּא בִּית אַלהֵינוֹ יִתַבַּרָךְ שָׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה לְמַעֲט מְתַעֲנוֹג כַּל דְהוֹא, וְדֵי בְּהֶעְרָה זוֹ.

> (א) ע"פ ירמיה ד, ו (ב) ע"פ תהלים קו, לא (ג) ע"פ נחום א, יב (ד) ע"פ משלי יז, א, תענית ל. (ה) ע"פ תענית יג.

serves as mourning and lamentation over the destruction of the Beis HaMik-ועל שבר גרול שאירע לעם קרוש בּיִמים הָאַלוּ — and over the great catastrophe that befell the holy Jewish people during these days. [3] ותחשב לו לצדקה This will be credited to him as righteousness, with its merit enduring for him and his descendants through all generations, forever.

Some pious individuals go beyond these basic requirements:

הַשָּׁם וְרָאֵי הָשֶׁם — Indeed, many upstanding, God-fearing people have adopted a practice שֵׁמֵראשׁ חֹדֵשׁ עַר תִּשְׁעָה בָּאָב מַתְעַנִּין בָּכַל יוֹם וַיוֹם — of fasting every single day from Rosh Chodesh until Tishah B'Av. אַין אוֹבְלִין שׁוּם תַּבְשִׁיל, רֵק פַּת חֵרְבָה — After breaking their fast each evening, they do not eat any cooked dishes, consuming only dry bread. ואשרי חלקם — Fortunate is their lot! However, even someone for whom such stringency is difficult should avoid eating for pleasure during the Nine Days, as indicated above.

באב תשעה באב — Especially on Erev Tishah B'Av (the eighth of Av), בּבֶּל מָה דְאָפְשַׁר, יוֹתֵר מִבָּל שָׁבְעַת הַיָּמִים – it is most fitting for a person to limit his meal as much as possible, even more stringently שלא יאכל רק תַבשיל אָחַד אַף קוֹדֵם than during all the preceding seven days. — That is, he should eat no more than one cooked dish, even before chat-בִּי כְדַאי הוא בֵּית אֱלֹהֵינוּ יִתְבַּרֶךְ שָׁמוֹ וִיִתְעַלָה לְמַעֵט מְתַעַנוּג zos (halachic midday).[4] בל דהוא — For the House of our God, blessed and exalted be His Name, surely deserves our forgoing some measure of pleasure to demonstrate our mourning for its destruction. וְדִי בַּהַעְרָה ווֹ — This comment should suffice.

eaten after chatzos (Shulchan Aruch, Orach Chaim 552:1). This limitation helps one to recall the Churban and enter a mourning mindset (see Mishnah Berurah §1). However, there is no such restriction for meals eaten before the seudah hamafsekes, certainly not before chatzos (ibid. se'if 9). The author suggests adopting this restriction for any meal during the day, even before chatzos.

^{3.} Rather than merely restricting pleasurable eating, one should make it a meaningful exercise by contemplating the tragic events of this period and consciously avoiding the enticing food as a way of expressing grief for those events.

^{4.} Strict halachah requires eating no more than one cooked dish during the seudah hamafsekes — the final meal before the fast,

בּוַנַת תַּעַנִית תִּשְעַה בָּאַב וְהַקִּינוֹת וְכַל הַתְנַהַגִּיוֹתִיוֹ 🖘 בּּ

אַחַר סְעוּדָה הַמַּפְּסֵקֶת קוֹדֵם שֵׁיֵלֶךְ לְבֵית הַבְּנֵסֶת, יִקבֵּל עַל עַצִּמוֹ הַתַּעֵנִית וְיַחַלוֹץ נֵעַלוֹ מֵעַל רַגִּלוֹ וְעָנָה וְאָמַר ∞ בְּזֶה הַלְּשוֹן: הריני מקבל עלי תענית של תשעה באב באכילה ושתיה ורחיצה וְסִיכָה וּנְעִילַת הַפַּנְדֵּל וְתַשְׁמִישׁ הַמְּטָה כְּפִי שֵׁצְוּונוּ חַכַמִינוּ זִכְרוּנָם לברָכָה, וַהַרֵינִי מוֹכָן וֹמְזוֹמָן לְקַיֵּים מִצְוֹת עֲשֶׁה וְלֹא תַעֲשֶׁה שֶׁצְוָנוֹ יוצרי ובוראי וכו׳, וַאָנִי מִקְבֶּל עַלַי חַמְשָׁה עַנוּיִים אָלוּ לְהָתְאַבֶּל וּלְקוֹנֵן עַל חַרְבַּן בֵּית הַמִּקְרָשׁ וְעַל גַּלוּת הַשְּׁבִינָה הַקְּדוֹשָׁה וְעַל גַּלוּת יִשֹּרָאֵל עַם קָרוֹשׁ וְעַל הַרִיגַת הַצַּדִּיקִים וְעַם קָרוֹשׁ בִּשִּׁעַת הַחְרְבָּן, עד כאן. ויאמר נוסח זה בשברון לב מאד ואחר כך ילך לבית

(א) ע"פ דברים כו, ה

√ THE KAVANAH FOR THE FAST OF TISHAH B'AV, ∞ THE KINNOS, AND ITS OTHER PRACTICES

√ Tishah B'Av Night

אַחַר סְעוּדָה הַמַּפְּסָקָת, קוֹרֵם שֵׁיֵלֵךְ לְבֵית הַבְּנֵסֵת — After concluding the seudah hamafsekes (the final meal before the fast), before one goes to shul, עַצְמוֹ הַתַּעַנִית וְיַחַלוֹץ נַעֵלוֹ מֵעַל רָגְלוֹ — he should verbally accept upon himself the fast and remove his shoes from his feet, וענה ואמר בוה הלשון — reciting the following declaration: הריני מקבל עלי תענית של תשעה באב — "I hereby accept upon myself the fast of Tishah B'Av, בַּאַכִּילָה וְשָׁתִיָּה וְרַחִיצָה וְסִיכָה וְנָעִילַת הַפֶּנֵדְל המשהיש המשה — abstaining from eating and drinking, washing, anointing, wearing shoes, and marital relations, [5] בפי שצוונו חכמינו זכרונם לברכה — as our Sages, of blessed memory, commanded us, וַהַרִינִי מוּכָן וְמִזוּמֶן לִקְיֵים מִצְוֹת עֲשֶׁה ולא תַעשה שְצוְנוּ יוצְרִי ובוּרְאִי וְבוּי — and I am prepared and ready to fulfill the positive and negative commandments of following the edicts of the Sages, which ואָנִי מִקְבֵּל עַלַי חַמִשָּׁה עַנוּיִים אָלוּ — I my Maker and Creator commanded us.[6] accept upon myself these five afflictions, להתאַבל וּלְקוֹגֵן עַל חֶרבַּן בֵּית הַמִּקְרַשׁ in order to mourn and lament over the destruction of the Beis HaMikdash, עם קרוש בקרושה ועל גַּלוּת יְשְׂרָאֵל עם קרוש — and over the exile of the holy Shechinah and the exile of Israel, the holy nation, וַעַל הֵריגַת הַצַּדִיקִים וְעָם קָרוֹש בּשְׁעֵת הַחְרַבּן — and over the murder of the righteous and the holy people at the time of the Destruction." עד באן — The declaration concludes here. בוסח וה בשברון לב מאר — He should recite this nusach with profound heartbreak, ואַחַר כַּךְ יֵלֵךְ לְבֵית הַכְּנֵסֶת — and afterward go to shul.

^{5.} These are the five afflictions (inuyim) required on Tishah B'Av (see Shulchan Aruch,

Orach Chaim §554).

^{6.} See above, Ch. 4 in this Shaar, note 24.

וֹאָם חַל תִשָּׁעָה בָּאָב בִּמוֹצָאֵי שַבַּת, הֵיכֵף אַחַר תִפְּלַת הַעַמִירָה בַּשִּׁיַרָאָה אוֹר הַנַּר, יִבַרָךְ בַּרַבַּת ״בּוֹרֵא מאוֹרֵי הַאָשׁ״ בְּשִּׁמחַת הַלְב וּבהוֹרָאָה עַצוּמַה בּמחַשָּׁבתוֹ לַהַבּוֹרָא יַתְבַּרַךְ שַׁמוֹ וַיִּתְעַלָּה כַּפִּי הַכּוּנָה הַמְבוֹאֵרֶת לְמַעְלָה (שער השמיני, פרק שלשה עשר) בְּמוֹצֵאֵי שַׁבַּת; בִּי אַף בְּרֵכָה שׁל ״דַיַּין הָאָמֶת״ עַל כָּל צָרָה שֶׁלֹא תָבוֹא, שֹּ צָרִיךְ הָאָדָם גַּם כֵּן לְבָרֵךְ ָּבְשָׂמִחָה עֲצוּמָה בִּמִפוֹרָשׁ בִּמִשְׁנָה דְבַרַכוֹת בְּרֵק ט׳ (משנה ה).

וַלֹא יָבַרֶךְ ״עַל מִקָרָא מִגִּילַה״ קוֹדֶם קרִיאַת אֵיכָה כָּפִי שֵנְדְפָּס בַּקִינוֹת, בִּיוַן שַלֹּא נִוַבַּר בַּרָבָה זוֹ בַּשְׁלְחַן עַרוּךְ.

(א) ע"פ תענית יט.

✓ Tishah B'Av on Motza'ei Shabbos

When Tishah B'Av falls on Motza'ei Shabbos, one cannot recite the complete Havdalah over a cup, as drinking is forbidden on the fast. Therefore, the full Havdalah is postponed until Motza'ei Tishah B'Av (Sunday night), but the berachah on the flame is nonetheless recited Saturday night, before the reading of Eichah (see Shulchan Aruch, Orach Chaim 556:1 with Mishnah Berurah §1). The author provides guidance on this practice:

הַיבֶּף בְּאַב בְּאַב בְּאַב בְּאַב בְּאַב בּתוּצָאֵי שַׁבַּת — If Tishah B'Av falls on Motza'ei Shabbos, הֵיבֶף יאַחר הַפַּלָת הָעָמִירָה, בְּשִׂירְאָה אוֹר הַנֵּר — immediately after Shemoneh Esrei, before beginning Eichah, when he sees the light of the Havdalah candle, ״בּוֹרָא מָאוֹרֵי הָאָש״ בְּשָׁמְחֶת הַלָּב וּבְהוֹדָאָה עֲצוֹמָה בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ לְהַבּוֹרֵא יָתַבַּרֶךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה — one should recite the berachah of Borei Me'orei HaEish with heartfelt joy and profound gratitude in his thoughts to the Creator, blessed and exalted be His Name, for His creation of fire and light, בפי הבוגרת למעלה במוצאי שבת — in accordance with the kavanah taught above regarding Motza'ei Shabbos (Shaar 8, Ch. 13, p. 241-242). Although the night of Tishah B'Av is a time for mourning, the opportunity to recite a berachah and bless Hashem should always קי אַף בּרָכָה שַׁלֹא תָבוֹא — for even the berachah of "Dayan HaEmes" over any tragedy, may it not occur, בן לְבַרֶךְ בְּשְׁמְחָה עֵצוּמָה — a person must also recite with profound joy, as explicitly stated in the Mishnah in Berachos, Chapter 9 במשנה דברכות ברק טי (Mishnah 5).

∽ Megillas Eichah

The author addresses a question regarding the proper protocol before reading Eichah:

יַלא יָבַרֶרְ ״עַל מָקָרָא מְגִילָה״ קוֹדֶם קריאַת אֵיכָה בָּפִי שֶׁנַרְפָּס בַּקִינוֹת — One should not recite the berachah of "Al Mikra Megillah" before reading Eichah, as printed בִּיוָן שֶׁלֹא נִזְכָּר בְּרָכָה זוֹ בִּשֻׁלְחָן עָרוּך — since this in some editions of the Kinnos, berachah is not mentioned in Shulchan Aruch.[7]

^{7.} Shulchan Aruch and Rama (ibid. 559:2) state only to recite the Kinnos and Eichah after

וַיַתְחִיל לַקָּרוֹת מָגִילַת אֵיכָה עם הַצְּבּוּר בְּבְכִיָּה גָדוֹלָה מִאֹד; גַם התיבות בעצמם מעוררים לב האדם אל הבכי. והעיקר להכניס בלבו צַעַר וַאַנִינוֹת גַּדוֹל עַל כָּל הַנַּוְכָּר בַּמְגִילָה, דְהַיִינוּ עַל גוֹדֶל צַעַרָם שֶׁהָיָה אָז לְיִשְׂרָאֵל עַם קָרוֹשׁ בְּמִיתוֹת מְשׁוּנוֹת, וּבִיחוֹד עַל גּוֹדֵל חילול שמו הַגָּרול של בוראנו יִתְבַּרֶךְ שְמוֹ וִיִתְעַלֶּה, שַהַיָּה אַז בֵּין הָעַמִּים, וּבִיְחוּד בֵּין אוֹתָם הַחֲיַילוֹת אֲשֶׁר צַבָאוּ בְּתַחִיּ בֵּית הַמְּקְדַשׁ, שַנְבָנָסוּ אָז לְהֵיכַל ה׳ וּבֵית קרש הַקָּרַשִׁים, וְקוֹל נַתְנוּ בֵית ה׳ בִּיוֹם מועד, יו וקרקרו שם בכל מיני שחוק והיתול ואמרו "איה אלהיהם".

(א) ע"פ שמות לח, ח (ב) ע"פ איכה ב, ז (ג) תהלים עט, י

The author now provides guidance on how to approach the actual reading of Eichah:

One should begin to read וַיַתְחִיל לַקְרוֹת מְגִילַת אֲיכָה עָם הַצְבּוֹר בָּבְכִיָה גְּדוֹלָה מִאֹד — One should begin to read Megillas Eichah with the tzibbur^[8] with copious weeping; נִם הַתִּיבוֹת בַּעַצְמָם this should occur quite naturally, since the very — מעוררים לב האדם אל הבבי words themselves arouse a person's heart to crying. והעיקר להכנים בלבו דער ואַנינות גָּדול על כָּל הַנּוַכָּר בַּמְגִילָה — The essential point is to bring into one's heart profound pain and mourning over everything mentioned in the Megil-דהיינו על גודל צערם שהיה או לישראל עם קרוש במיתות משונות — that is, over the immense suffering that the holy Jewish nation endured through the horrific deaths to which many of them were subjected, ובַיחוּד עַל גוֹדֵל חִילוֹל שָמוֹ בּין הָעַמִּים — and especially over the profound desecration of the great Name of our Creator, blessed and exalted be His Name, that occurred then among the nations, ובַיחוד בֵּין אוֹתֶם הַחַיִּילוֹת בית הַמְקְרַשׁ — particularly among those legions of soldiers who massed at the entrance of the Beis HaMikdash, שנכנסו אז להיכל ה׳ ובית קדש שום — who then entered the Sanctuary of Hashem and the Holy of Holies, ביום מוֹעֵר — and raised their voices in the House of Hashem as on a festival day. וְקרְקרוּ שָם בְּבַל מִינֵי שְחוֹק וְהִיתוֹל — They reveled there with all manner of frivolity and ridicule, איה אַלהִיהִם" — saying mockingly

Maariv, with no berachah mentioned. See also Pri Megadim in Eishel Avraham to the beginning of that siman; Rama ibid. 490:9; Teshuvos Rama §35. However, some Poskim maintain that one should recite a berachah on Megillas Eichah (Magen Avraham 490:9; Beur HaGra ad loc.). Mishnah Berurah (490:19) therefore writes that one should certainly not protest against someone who recites a berachah, especially when the Megillah is written on parchment (klaf).

^{8.} The author's wording implies that everyone in shul would read Eichah together

⁽perhaps because they did not commonly use a klaf). See similarly above, Shaar 8:9 note 44 (p. 189) regarding the haftarah on Shabbos; and Shaar 8:10 note 27 (p. 120) regarding Megillas Rus.

^{9.} This is based on a Baraisa cited in Yerushalmi (Megillah 1:4 [6a]), which states that on the 7th of Av the enemies entered the Beis HaMikdash, on the 8th they reveled in it [בִּשְׁמִינִי הָיוּ מְקַרְקְרִים בּוֹ], and on the 9th they set it on fire. See also Bavli, Taanis 29a and Yoma 69b with Rashi ב״ה עובדי כוכבים מקרקרים בהיכלו.

בַּל זֵה יָשִׂים הָאָדָם אֵל לִבּוֹ בְּעֵת קְרִיאַת הַמְּגִילָה, וְיִבְבֶּה בְּמַר נֶפֶשׁ∞ מְאֹד בכי גדול. ובודאי אם יכין אדם רק את לבו אל אנינות גדול ולהצטער עצמו מאד בעת קריאת הפסוקים המורים על חלול שמו הגדול יתברך שָׁמוֹ וְעַל שֶׁבֶר הַגָּדוֹל שׁ שֶׁל עֲם קַדוֹשׁ, כִּי גַדוֹל כַּיָם שְׁבְרַם בְּמִיתוֹת אַכַזַרִיוֹת מִשׁוּנוֹת – מִמִילָא עִינִיו יוֹרִידוּ כַנַחַל דְמַעָה מַאָין הַפּוּגוֹתיי מראש הַמִּגִילָה וְעַד סוֹפָה, וְדֵי בְּהֶעַרָה זוֹ.

ואחר קריאת המגילה יאמר קינות בבכיה גדולה גם כן, ממש על הכונה הנוכרת לעיל במגילת קינות.

(א) ע"פ איוב י, א (ב) ע"פ ירמיה ד, ו (ג) ע"פ איכה ב, יג (ד) ע"פ שם ב, יח; ושם ג, מט

about the Jewish people, "Where is their God?" בל זה ישים האדם אל לבו בעת המגילה — A person should contemplate and take all this to heart during the reading of the Megillah, ויַבְבָּה בַּמֵר נָפַשׁ מִאַד בְּבִי גְּדוֹל — and weep with profound bitterness and copious tears.

The natural result of proper contemplation:

יבודאי אם יבין אדם רק את לבו אל אנינות גדול ולהצטער עצמו מאד – Without a doubt, if a person would only prepare his heart to experience deep grief בְּעֵת קָרִיאַת הַפְּסוֹקִים הַמוֹרִים עַל חָלוּל שְׁמוֹ הַגַּדוֹל יִתְבַּרַךְּ and profound anguish שמו — when reading the verses that describe the desecration of [Hashem's] great Name, blessed be His Name, ועל שבר הַגָּרוֹל שֵל עָם קרוש — and the great catastrophe that befell the holy Jewish people — בי גדול בַּיִם שָבַרַם for their devastation was as vast as the sea, with multitudes slaughtered through cruel and horrific forms of death — עיניו יורידו בנחל דמעה, מאין הפוגות — his eyes will naturally flow with tears like a river, without cease, מראש המגילה ועד סופה — from the beginning of the Megillah reading until its end. ודי בהערה זו — This comment should suffice.

✓ Kinnos on Tishah B'Av Night

ואחר קרואה בבכיה גדולה גם כן — After reading the Megillah, one should recite the nighttime Kinnos with copious weeping as well, precisely with the same kavanah mentioned — הַבּוְנַה הַנּוְבֵּרֵת לְעֵיל בִּמְגִילַת קִינוֹת above regarding the "Megillah of Kinnos" (Lamentations), i.e., Eichah.[10] That is, contemplating and grieving over the horrific tragedies that the Jewish people endured during the Churban, and especially over the profound desecration of Hashem's Name at that time.

Yerushalayim and the First Beis HaMikdash. The author uses this terminology here to emphasize the similarity between Eichah and the Kinnos themselves, reinforcing his point that they share the same kavanah.

^{10.} This is how Megillas Eichah is referred to in several places in the Talmud (e.g., Yerushalmi Shabbos 16:4 [96b]). It bears this name because it consists of kinnos lamentations or elegies — composed by Yirmiyahu mourning the destruction of

וִילְמוֹד עַד חֲצוֹת לַיִּלָה, וּבַחֲצוֹת יַעֲשָׂה הַתְּקוֹן וִילְמַד אַחַר וָה מִעֲט ויקרא קריאת שמע שעל המטה ויישן, כדי שלא יתנמנם מחר בקינות. וְיַנָהֶר הָאַדָם מִאד מֵאִיסוּר נְעִילַת הַסַּנְדַל. וּבַעונוֹתִינוּ הַרַבִּים, רוֹב המוֹן עָם אֵינָם נִזָהָרִים בָּזֵה. וָאַף בָּעֵת יִהִיֵה הַגֵּשֵׁם עַל הָאָרֵץ,™ וַיִּרְפְּשׁוּ מֵימָיו ריד, בַּשִּׁ וָטִיטִים – בָּתַב הַ״מָּגֵן אַבְרָהָם״ בִּהְלְכוֹת יוֹם בְּפּוּרִים (סימן תריד, יאָרָסְ, הַאָּרֶץ. וֹמָה גָם בִּיבוֹשֶׁת הַאָּרֶץ. ס״ק ה): איז כַּל אַדָם יַבוֹל לוֹמֵר ׳אִיסְטְנִיס אֲנִי!׳ וֹמַה גָם בִּיבוֹשֶׁת הַאָּרֶץ.

(א) ע"פ בראשית ז, יב (ב) ע"פ משלי כה, כו; וישעיה נז, כ

Proper Conduct for the Remainder of the Night

Typically (in the author's times), one would go to sleep early and, if following the author's path of avodah, would rise at midnight to recite Tikkun Chatzos and learn until daybreak (see Shaar 2, Chapters 1-6). On the night of Tishah B'Av, however, by the time one finishes Eichah and Kinnos, it will likely be too late to get proper sleep before chatzos. The author advises a different schedule: וילמוד עד חצות לילה — He should study Torah[11] until midnight, הַתְּקוֹן — and at midnight, recite Tikkun Chatzos. וַיִּלְמַד אַחַר זֵה מִעַט — He should then study a little more,[12] ויקרא קריאַת שָׁעֵל הַמְּטָה ווישַׁן — and recite the Bedtime Krias Shema and go to sleep. בַּדִי שָלֹא יִתנִמנִם מָחֶר בַּקִינות — It is inadvisable to remain awake longer, so that one does not doze off the next day during the Kinnos.

The Prohibition of Wearing Leather Shoes

Before proceeding to Tishah B'Av day, the author pauses to address what appears to have been a laxity in observance in his time: ויזהר האדם מאד מאיסור נעילת הסנדל — A person should be extremely careful regarding the prohibition of wearing leather shoes on Tishah B'Av. הָרֵבִּים בְּוֶה אֵינָם נִוְהָרִים בְּוֶה — Regrettably, due to our many sins, most people are not careful about this.[13] אף בעת יהיה הגשם על הארץ — Even when there are rain puddles on the ground, וַיִּרְפְּשׁוּ מֵימָיוּ רֶפֶשׁ וְטִיט- and the waters become muddy with mire and sludge, בַּתַב הַמַּגֵן אַבַרָהָם בָּהַלְבוֹת יוֹם בִּפוּרִים — Magen Avraham writes in the laws of Yom Kippur (Orach Chaim 614:5) that although an istenis (a particularly sensitive — that although an istenis thing) person) may have certain allowances to wear leather shoes in such situations (see Rama there), not everyone may claim, "I am an istenis and must wear shoes." In other words, most people should not rely on this heter (exemption). [14] ומה גם ביבושת האַרץ — How much more so when the ground is dry does one

^{11.} That is, the topics permitted on Tishah B'Av; see below at note 23.

^{12.} There is great value in studying Torah after chatzos (see Shaar 2:1; Vol. 1, pp. 201-205).

^{13.} In those days, not wearing leather shoes

often meant walking barefoot or with flimsy footwear.

^{14.} See there for details of this ruling. See also Mishnah Berurah (ad loc. §12) regarding muddy conditions, citing Taz and other Poskim (see Shaar HaTziyun §15). Note that

וִיוָהֶר הַאַדָם מִאד בַּוָה, כִּי הוא דִינַא דְגְמַרָא.

ובשמיעת הפרשה מפי הקורא בתורה ובקריאת ההפטרה, ישים בלבו אַבלות ואַנינות גדול על כַּל הַנוֹכַּר שָם. ואחר קריאת התורה יתחיל לומר קינות עם הַצְבּוּר. וְכַוָנַת בְּכִיוֹת שֵׁל הַקִינוֹת הֶם מַמַּשׁ עַל דֵּרֶךְ בַּוַנַת קריאת מגילת אַיכַה. ועיקר אַמירת קינוֹת היא הַבַּכַיַה, כִּי זָה שׁוֹרַשׁ וְעִיקֵר בַּקִינוֹת. וְכַוָּנַת הַבְּּכִיָּה יְהָיֶה עַל שְׁנֵי דְבַרִים, בַּנִּזְבַּר לְעֵיל בְּתַעַנִית ב׳ סיון ובקריאת מגילת איבה.

have no valid justification for wearing shoes. וְיַנָא הָאַדָם מָאֹד בָּוֶה כִּי הוּא דִינָא דגמרא — A person should be extremely careful about this prohibition, for it is a law established in the Gemara, not merely a custom that one might choose to disregard.

√ Tishah B'Av Day

Shacharis of Tishah B'Av includes Krias HaTorah with a haftarah, both of which relate to the events surrounding the Churban.[15] The author emphasizes that the kavanos he mentioned earlier apply to this reading as well:

הַבְּפַטָרָה הַבָּקיאַת הַבָּפַטָרָה (בְּקַרִיאַת הַבָּפַטַרָה הַבָּפַטַרָה — While listening to the Torah portion being read by the baal korei, and also during the reading of ישִים בּלְבּוֹ אַבַלוּת וָאַנִינוּת גַּרוֹל עַל בָּל הַנַּוְבֶּר שַׁם — one should the haftarah, bring into his heart profound mourning and anguish over everything mentioned there.

The author now turns to the central *avodah* of the day — reciting the daytime Kinnos:

יואחר קריאת התורה יתחיל לומר קינות עם הַצְבּוּר — After Krias HaTorah, one should begin to recite Kinnos with the tzibbur. ובונת בביות של הַקִינות הם ממש על הַרַך The kavanah of the weeping (i.e., what a person should have in mind when crying) during the Kinnos is exactly the same as the kavanah when reading Megillas Eichah, [16] ועיקר אַמירַת קינוֹת הִיא הַבְּכִיָה and the primary objective of reciting the Kinnos is indeed the weeping that it בקינות שורש ועיקר בַּקינות — because this is the essence and principal purpose of the *Kinnos*, not merely reciting the words. וכוּנת הבּכיה יהיה על קייב דברים — The kavanah of the weeping should focus on two matters: The suffering of the Jewish people during the tragedies, and the anguish this causes to Hashem, as well as the desecration of His Name, בַּנִּוְבַּר לְעֵיל בָּתַעַנִית ב׳ סִיוָן הבקריאַת מִגִּילַת אֵיכָה — as explained above in the previous chapter regarding the

the discussion in that siman centers on Yom Kippur, which is Biblical, and the author applies it here to the Rabbinic restrictions of Tishah B'Av (cf. Aruch HaShulchan, Orach Chaim 554:16)

^{15.} The Torah portion is *Devarim* 4:25-40 (בִּי תוּלִיד בַּנִים), which according to the Gemara

⁽Sanhedrin 38a) alludes to the destruction of the First Beis HaMikdash. The haftarah is from Yirmiyah (8:13-9:23), which speaks about that destruction occurring in his time. 16. See above, at notes 7-9. The author made a similar statement regarding the nighttime Kinnos, at note 10.

וָהָנָנִי שַׂם לְפַנֵיךּ בִּשִּׁיעוּר בּמָה קִינוֹת, וּמֵהֵם תָּקִישׁ מֵעַצְמָךּ עַל השאר: בַּקִינָה ״אִיכָה אַלִּי קוֹנָנוּ מַאַלַיוּ וְכוּ״׳, הַמְדַבֵּר מַענִין הַריגת הַצַּרִיק יאשִיהוּ הַמֵּלֶרְ; וּבַקִּינָה ״אַרְזֵי הַלְּבַנוֹן״, שֵׁמְדַבֵּר מֵעְנַיַן עֲשַׂרָה הַרוּגֵי מַלְכוּת הַתַּנַאִים הַקָּדושִים וְכַיוֹצֵא, יְבַכֵּה בָּכִי גַּדוֹל וְעַצוֹם מָאד עַל גובל צער השבינה הקרושה בביכול, שהיתה לה מבנים הנחמרים באלו,

(א) ע"פ שמות יז, ו

fast of the 20th of Sivan and in this chapter regarding the reading of Megillas Eichah.[17]

The author provides examples of how the Kinnos should evoke this twofold

והנני שם לפניף בשיעור במה קינות — I will now present to you examples from several kinnos, ומהם תַּקִישׁ מֵעַצְמֵךְ עַל הַשָּאַר — and from them you can deduce on your own for the others. " בַּקִינָה אַלִּי קוֹנְנוּ מֵאַלִּיו וְבוּי — In Kinna 11, "Eichah eli konenu me'eilav, etc." (Arouse the lament of Eichah for one of the mightiest [kings], etc.), הַמַּבֶּר מַעניַן הַריגַת הַצָּדִיק יאשׁיָהוּ הַמֵּלֶה — which speaks about the murder of the righteous King Yoshiyahu,[18] יוַבְקִינָה ״אַרוֵי הַלְבַנוֹן״ and in Kinnah 21, "Arzei HaLevanon" (Cedars of Lebanon, mighty ones of the שִּמְּדָבֵּר מֵעְנַיַן עֲשָׂרָה הַרוּגֵי מַלְכוּת הַתַּנָאִים הַקְּדוֹשִׁים — which speaks about the Asarah Harugei Malchus (the Ten Martyrs executed by the Romans) — the holy Tannaim,[19] וביוצא — and in other similar kinnos, one should focus on the following two matters.

The first level of pain one should feel when reciting these kinnos: יָבַבֶּה בָּכִי גָּדוֹל וָעֲצוֹם מָאֹד עַל גּוֹדֵל צַעַר הַשְּבִינָה הַקְּדוֹשָׁה בְּבַיָבוֹל שַׁהַיְתָה לַה מִבַּנִים הַנַּחַמֵּדִים באלו — He should weep copiously and intensely over the immense anguish of the holy Shechinah, as it were, that it endured over the fate of such beloved

^{17.} There is some variation between the kavanah the author outlined for the 20th of Sivan, where his focus was on Hashem's anguish, as it were, due to the slaughter of His holy children and the loss of nachas ruach they would bring through their mitzvos and learning had they remained alive; while regarding Eichah, the author focused on the Chillul Hashem that occurred during the destruction of the Beis HaMikdash. However, the main point of this twofold mourning is made primarily in the previous chapter, where the author explains how this dual focus — on the tragedy of the Jewish people and on how Hashem, as it were, suffered from this tragedy — forms the perfect inner avodah of the fast day. See there with the author's mashal about the brothers and their father.

^{18.} This kinnah is based on the verse (Il Divrei HaYamim 35:24): Yirmiyahu lamented over Yoshiyahu. King Yoshiyahu had led the nation to repent from their sins and destroyed almost all the idols in the land. The kinnah describes his tragic death when he went out to battle Pharaoh Necho to prevent him from traversing Eretz Yisrael. Yoshiyahu had ignored Yirmiyahu's advice to let Pharaoh pass through, and he suffered an awful death, as described in Taanis 22b.

^{19.} This kinnah describes how ten of our greatest Tannaim were murdered by the Romans during the Mishnaic period. The dramatic accounts of their deaths are meant to evoke feelings of loss and repentance on the part of the tzibbur.

שהיתה מתפארת בהם בכל העולמות: ראו מה בריה בראתי בּעוֹלַמִי! בַנוַבַּר בִּוֹהֵר הַקָּדוֹשׁ (פרשת ואתחנן דף רסה.), שַׁמַּתְפַּאַרָת בַּן בָּאַרֶם צַדִּיק; וַעַכְשַׁו בַּעונותינוּ הַרבִּים רָאַתָה גוֹדֵל צַעַרֶם בְּמִיתַתַם הַקּשָׁה עַל יִדֵי יְסוּרִים קָשִׁים וּמָרִים שֲנַעֲשׁוּ בָהֵם. וִיכַנֵן גַּם כֵּן בִּבְכִיָּתוֹ על צערם של הצדיקים והחסידים ההם, בנים נחמדים של הקדוש בַרוּך הוא ובַרוּך שָׁמוֹ, שַׁסַבְלוּ יָסורים קשִׁים ומַרִים כַּוָה, וְכַיּוֹצֵא בשאר קינות המדברים מענינים כאלה. ובקינה ״וכור אשר עשה צַר בִּפִנִּים״, וּבַקִּינַה ״וָאַתָּה אָמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטִיב עִמָּךְ״ וְכַיּוֹצֵא, יַבַּבָּה בָּבִי גַדוֹל וַעֲצוּם עַל חַלוּל שָׁמוֹ הַגַּדוֹל וַהַנוֹרָא בַּין עַם טַמָא.

(א) ע"פ דברים א, יט; וישעיה ו, ה

sons, King Yoshiyahu and the martyred Tannaim. שַׁהָיִתָה מִתְפָּאֵרֵת בָּהֵם בִּכַּל הַעוּלְמוֹת — For [the Shechinah] would take pride in them throughout all of the worlds, saying: רְאוֹ בָּרְאָתִי בְּעוֹלְמִי — "See what a creation I created in בּנִזְכָּר בִּזֹהָר בָּוֹהָר בָּוֹהָר בָּוֹהָר בָּוֹהָר בָּוֹבֶר בַּוֹהָר בַּוֹבָר בּוֹהָר בַּוֹבָר בּוֹהָר בּ My world!," Zohar (e.g., Parashas Va'eschanan, p. 265), that [the Shechinah] takes such pride in a righteous person; ועכשו בעונותינו הרבים ראתה גודל צערם במיתתם הקשה — and now, due our many sins, [the Shechinah] was compelled to witness their tremendous suffering in their harsh deaths על ידי יסורים קשים ומרים שנעשו בהם — through the difficult and bitter torments inflicted upon them.

The second level of pain:

ויכון גם כן בבכיתו על צערם של הצדיקים והחסידים ההם — He should also focus his weeping on the anguish of those righteous and pious ones, the beloved children of the Holy One, blessed is He בַּרוֹךְ הוא וּבַרוֹךְ שְׁמוֹ and blessed is His Name. שׁפבלוּ יפוּרים קשׁים וּמרים כּוֹה — who endured such difficult and bitter torments.

וביוצא בּשָאַר קינוֹת הַמְרַבּרִים מענינים בַּאַלֶּה — And one should similarly contemplate these two aspects when reciting other kinnos that speak about such matters — that is, the murder of the righteous.

Other kinnos focus on the desecration of Hashem's Name:

"ובקינה ״וכור אשר עשה צר בפנים — In Kinnah 16, "Zechor asher asah tzar b'finim" (Remember what the oppressor [Titus] did inside [the Beis HaMikdash]), [20] ובקינה "וְאַתָּה אָמֵרָתָ הֵיטֶב אֵיטִיב עְמַךְ" — and in Kinnah 18, "VeAtah amarta heitiv eitiv imach" (But you have said, "I will surely do good with you" ... so why, when wicked people desecrated Your Name, did You not pour out Your fury upon them?), וְבֵיּוֹצֵא — and in other similar kinnos, one should יַבְּבֶּה בָּכִי גֵרוֹל וַעֲצוּם weep copiously and intensely עַל חַלוּל שׁמוּ הַגָּרוֹל וְהַנּוּרָא בֵּין עַם טָמֵא — over the desecration of His great and awesome Name among an impure nation.

ted in the Beis HaMikdash, specifically in the Kodesh HaKodashim (as taught in Gittin 56b).

^{20.} The kinnah describes the wicked and defiant acts that the Roman general Titus commit-

ובַקּינָה ״הַחַרִישׁוּ מִמֵּנִי וַאַדְבֵּרָה״, שַׁמִּדְבֵּר בַּה מֵעְנַיַן גּוֹדֵל שָׁבְרָם שֵׁל עַם קַרוֹשׁ, וְגַם עְנָיַן שַׁפְּלוּת וִירִידוֹת תּוֹרַתְנוּ הַקָּדוֹשַׁה, שַׁנַאַבְדוּ תּוֹפְסֵי בְּלֵי מלחמתה והם התלמידי חבמים הגדולים, יבבה על זה בכי גדול ועצום מאד, שַאֵין לַנוּ עַתַה מִי שֵׁיִפָּרֶשׁ וִיפַענַח צפונות סורותִיהַ הַגְּנוּזִים בָּה. ומִי שָאֵין טִבְעוֹ לְהוֹרִיד דְּמָעוֹת, עַל כָּל כָּנִים יאמַר הַקִּינוֹת בָּלֵב נִשְׁבַּר מִאד ובקול בכי, ויצטער ויתאונן מאד על כל הנוכר לעיל, ודי בזה. הנה על זה ראוי לעורר את האדם מאד ומאד, שיוהר מאד מהיסח הדעת

Other kinnos focus on the destruction of Torah study: יבַקינָה ״הַחַרִישׁוּ מְמֵנִי וַאֲדַבּּרָה״ — And in Kinnah 22, "Hacharishu mimeni va'adaberah" (Be silent and leave me be so that I may speak out),[21] עם קרוש — which speaks about the great catastrophe that befell the holy Jewish people, וגם ענין שפלות וירידות תורתנו הקדושה — and also about the degradation and decline of our holy Torah, מלְחַמְתָה וְהֵם הַתַּלְמִיבֵי חַבְמִים הַגְּדּוֹלִים — for those who "wield its weapons" — the great Torah scholars^[22] — were annihilated, יבכה על זה בכי גדול ועצום מאד one should weep over this with profound and intense grief, שאין לנו עַתַה מי הגנוזים בָּה — for we no longer have anyone of that caliber who can explain and decipher the hidden secrets concealed within [the Torah].[23]

The author concludes with guidance for those who cannot easily weep: ומי שאין טבעו להוריד דמעות — One whose nature is not to shed tears, should in any case recite the Kinnos פַנים יאמַר הַקִּינוֹת בַּלֶב נִשְבֵּר מִאד וְבַקוֹל בְּבִי ויצטער ויתאונן מאד על כַּל with a very broken heart and with a sobbing voice, while feeling deep anguish and grief over everything mentioned — הַנוּבַר לעיל ודי בּוֵה — This comment should suffice.

Maintaining Focus on the Aveilus

הנה על זה ראוי לעורר את האדם מאד ומאד — Now, the following matter is exceedingly important to bring to one's attention: שֵׁיּוָהֵר מָאֹד מֵהֵיסָח הַדַּעַת

^{21.} This kinnah captures the anguish of a survivor of a massacred community whose greatest Torah scholars were murdered and their sefarim and manuscripts thrown to the flames.

^{22.} These scholars engage in the "battle" of Torah study, armed as they are with the strategies necessary to properly interpret and apply its wisdom.

^{23.} This degraded state of Torah study is rooted in the Churban, as it says in Eichah 2:9: מַלְכַּה וְשַׂרֵיהַ בַגוֹיִם אֵין תּוֹרֵה, Her king and her princes are among the nations; there is no

Torah (meaning, there is no Torah instruction from the prophets and sages); see Gra on Pirkei Avos, end of Ch. 5. See also Shaar 5:5 with note 33 (Vol. 2, pp. 103-104).

^{24.} Shelah (Maseches Tamid, Ner Mitzvah §42) similarly advises one who finds it difficult to cry at appropriate places in tefillah to nevertheless daven in a weeping voice, as this too expresses sincere emotion. He infers this from the verse (Tehillim 6:9): בי שַמע הי קוֹל בְּבְיִי, for Hashem has heard the voice of my weeping. It does not say "Hashem heard my weeping," but rather, "the voice of my weeping."

מאַבלוּת, חַס וְשַׁלוֹם, כַּל הַיּוֹם. וְהָנֵה מְזֵּה יִתְבּוֹנֵן הָאָדָם גוֹדֵל הָעוֹנֵשׁ על זה, רחמנא לצלן, מדאסרו חכמינו זכרונם לברכה אף למוד תורה הקרושה, שחיובה "והגית בו יומם ולילה"; אך בעבור שהלמוד משמחת אָת הַלֶּב, יוֹ וַיְפִיחַ דַעָתוֹ מֶהָאָבֶלוֹת, עַל כָּן אָסְרוֹ חֶבָמִינוּ וְכְרוֹנָם לְבַרְכַה (תענית ל.) הלמוד בּתשׁעַה בָּאָב; וּמוֹה תַּבִין גּוֹדֵל הַעוֹנֵשׁ לְמִי שַׁמְּסִיחַ דעתו מהאבלות ביום המר הזה אפילו רגע אחת. לכן יזהר האדם בזה מאד ומאד, דהיינו אף בעת שלא יעסוק בלמוד בדברים המותרים בַּנַזְבַּר בִּשְׁלְחַן עַרוּךְ סִימַן תקנ״ד, דְהַיִינוּ בְּעֵת הַלִּיבַתוֹ מְבֵּיתוֹ לְבֵית הכנסת או מבית הכנסת לביתו וכיוצא, ואף בשעה שיהיה בבית הכסא,

(א) ע"פ תהלים יט, ט

באבלות חַס וְשָׁלוֹם כֵּל הַיּוֹם — that he should be extremely careful not to divert his attention from the aveilus, Heaven forbid, throughout the entire day of Tishah וְהָנָה מְזָה יְתְבּוֹנֵן הָאָרָם גוֹדֵל הַעוֹנֵשׁ עַל זֵה רַחֲמַנָא לְצַלֹן — A person can infer the severe punishment for this, may the Merciful One spare us, מַדְאָסְרוּ חַבְמֵינוּ יוֹמָם וְלִילָה״ — from the fact ברבה אָף למוד תוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שְׁחִיוּבָה ״וְהָגִית בּוֹ יוֹמָם וְלִילָה״ that our Sages, of blessed memory, prohibited on this day even the study of the holy Torah — whose obligation is constant, as it says (Yehoshua 1:8): You shall study it day and night; אָרְ בַּעָבוּר שֶׁהַלְמוּד מִשְׁמַחַת אֶת הַלֶּב וְיָסִיחַ דַּעְתוּ yet because Torah study gladdens the heart and would divert one's attention from the mourning, על כן אסרו חכמינו זכרונם לברכה הלמוד בתשעה — our Sages, of blessed memory, prohibited Torah study on Tishah B'Av (Taanis 30a). וִמְנָה תָבִין גּוֹדֶל הָעוֹנֶשׁ לְמִי שֶׁמְסִיחַ דָּעָתוֹ מֵהָאֶבֶלוֹת בַּיוֹם הַמֵּר הַזָּה אֲפִילו רגע אחת — From this you can understand how severe the punishment is for one who diverts his attention from the aveilus on this bitter day even for a **moment** — and this is not even for the sake of Torah study.

The author provides practical guidance for maintaining this mindset: ד ומאד ומאד בוה האָדָם בּוֶה מאד ומאד — Therefore, one should be extremely careful דהיינו אף בַּעת שַלֹא יַעַסוֹק בִּלְמוּד בַּדְבַרִים הַמוּתָרִים כַּנִוְבָּר בִּשְׁלְחָן עָרוּךְ about this: סימן תקנ״ד — that is, even when he is not occupied with studying the permitted Torah topics, as mentioned in Shulchan Aruch, Orach Chaim, Siman שבית הבנסת לביתו וביוצא — such בית הליכתו בעת הליכתו מביתו לביתו וביוצא as while walking from his house to shul or from shul to his house, and the ואף בשעה שיהיה בבית הבסא — and even when he is in the bathroom, $^{[26]}$ like.

^{25.} For example, Sefer Iyov and the sad parts of Sefer Yirmiyah, as well as commentaries and Midrashim on Eichah (ibid. §1-2). Mishnah Berurah adds (from Levush) the Churban-related Aggadeta in Gittin (Perek HaNizakin) and Sanhedrin (Perek Cheilek). All these topics are conducive to focusing on aveilus.

^{26.} It is forbidden to think about Torah matters in the bathroom, but contemplating thoughts of mussar (improving one's avodas Hashem) or other spiritual matters — such as focusing on the tragedies of Tishah B'Av — is permitted. See Shaar 1, Ch. 7 (Vol. 1, p. 144) with Insight; Mishnah Berurah 85:5.

לא יסיח דעתו מאבלות, ויחשוב אז גודל שברם של ישראל עם קדוש שהיה להם בשעת החורבן, השפיכות דמים ושארי דברים הרעים, בפי שׁנִזְבַּר בַּגִּמַרָא, פַּרֶק הַנִּזָּקִין וְכַיּוֹצֵא, וְיִצְטַעֵר בִּלְבּוֹ הַרְבָּה עַל זֵה. וְהַתַּחִבּוּלַה לְזֶה, שֶלֹא יַסִּיחַ דַעְתוֹ מֵאֲבֵלוֹת אֲפִילוֹ רֶגַע אַחַת הוּא, שֶׁיִּזָהֵר מִלְדַבֵּר עִם שוּם אָדָם כָּל הַמֵּעֵת לְעֵת כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. וּבְוַרַאי מִי שֵׁנִּזְהָר מִלְּהַסִּיחַ רַעִּתוּ מאַבלות כַּל הַמֵּעָת לעָת, יַזְכָּה לראוֹת בְּנַחְמוֹת צִיוֹן, 🌣 כְּמוֹ שָאַמֵּר הַכַּתוּב (ישעיה סו, י): "שִׁישׁוּ אָתַה מַשׁוֹשׁ כַּל הַמְּתַאַבְּלִים עַלֵּיהַ", וְדֵי בְּהָעַרָה זוֹ. וָאַחַר הַקִּינוֹת יָקָרָא מָגִילַת אֵיכַה, שָׁלַ״ה. וְרַאוּי לְקָרוֹת בְּצְבּוּר בְּמוֹ אֵתְמוֹל. וְעִנְיֵן הַלִּיכַה לְבֵית הַקּבַרוֹת בִּתְשָׁעָה בִּאָב שֵׁבֶּתַב הָרַמִּ״א סִימָן תקנ״ט

(א) ע"פ ברכת רצה והחליצנו בברכת המזון בשבת

העתו מאבלות – he should not divert his attention from the aveilus. וַיַחְשׁוֹב אָז גוֹדֵל שַבְרָם שֵׁל יְשַׁרָאֵל עָם קְרוֹש שַהָיָה לָהֶם בְּשַׁעַת הַחוֹרְבַּן — Rather, he should use that time to contemplate the great devastation that the holy Jewish nation endured during the Churban, השפיכות דמים ושארי דברים הרעים - namely, the bloodshed and other terrible atrocities that were perpetrated בפי שַנוֹכֵר בַּגָמֵרָא פַּרַק הַנַּזְקין וְכִיוֹצֵא — as mentioned in the Geagainst them, mara, Perek HaNizakin (Gittin 55b-58a) and elsewhere, ווִצְטַעֵר בִּלְבוֹ הַרְבֵּה עַל הה — and he should grieve deeply in his heart over this.

דות אפילו רגע אחת — The strategy for ensuring that one will not divert his attention from the aveilus even for a moment הוא שֵׁיוָהֵר מִלְרַבֵּר עִם שׁוּם אָדָם כָּל הַמֵּעֵת לְעֵת בַּנִוּכָּר לְעֵיל — is to be careful not to speak with anyone during the entire twenty-four hour period of Tishah B'Av, as similarly advised **above** regarding the Nine Days. וּבְוַדֵּאי מִי שֶׁנִּוְהָר מִלְהַסִיחַ דַּעְתוּ באַת בּלוּת בַּל הַמֵּעָת לעַת — Without a doubt, one who is careful not to divert his attention from the aveilus the entire twenty-four-hour period יובה לראות בנחמות will merit to witness the consolations of Tziyon with the rebuilding of the ישִׁאָמֵר הַכָּתוֹב ״שִׁישוֹ אָתָה מְשׁוֹשׁ כָּל הַמִּתְאַבְּלִים עַלֵּיה״ — as Beis HaMikdash, the verse says (Yeshayah 66:10): Rejoice with her greatly, all who mourn for ודי בָּהֶעֶרָה זו — This comment should suffice.

✓ Reading Eichah on Tishah B'Av Day

יָאַחַר הַקּינוֹת יִקְרָא מְגִּילַת אֵיכָה שְׁלְ״ה — According to Shelah, after the Kinnos one should read Megillas Eichah. וראוי לקרות בַּצבור בַמוֹ אַתמול — It is proper to read it together with the tzibbur, as was done the night before, though it is not required.[28]

← The Minhag to Visit a Cemetery on Tishah B'Av

יַעניַן הַלִּיכָה לְבֵית הַקְּבָרוֹת בְּתִשְׁעַה בְּאַב שֻׁבְּתֵב הָרַמִ״א סִימָן תקנ״ט — There is also the custom of going to the cemetery on Tishah B'Av, as Rama states in Orach

^{27.} See the previous chapter, at notes 35-36. 28. See Mishnah Berurah 559:2.

(סעיף י), וּבְּכָבֵי לְהוֹצִיא בָּל הַדֵּיעוֹת, שֵׁהָאַרִ״י וַ״ל מַוְהִיר שֶׁאֵין לֵילֵךְ לבית הקברות בק לצורה הלוית המת בר מנן – באוי שילה קרוב לבית הקברות בכדי שיוכל לראות משם קברי מתים, ובוה יוצא כל הדעות. בכתבי האר"י ז"ל: לקדש הלבנה במוצאי תשעה באב.

Chaim, Siman 559 (§10), in order to arouse mercy. [29] However, there are opinions that advise against entering a cemetery. ובכבי להוציא כל הדיעות — Therefore, to accommodate all the opinions, שֶׁהָאֶרִ״וּ זַ״ל מַוְהִיר שֶׁאֵין לֵילַךְ לְבֵית ברות בַק לצוֹרֵךְ הַלּוְיֵת הַמֵּת בַּר מְנַן — since Arizal warns that one should not go to the cemetery except for the purpose of accompanying the dead (a funeral), may Heaven **spare us,**[30] ראוי שילך קרוב לבית הקברות בכדי שיוכל לראות משם — it is proper that he go close to the cemetery so that he can see the graves from there, but he should not actually enter the cemetery. ובזה יוצא כל — Through this he fulfills all the opinions, i.e., the custom cited by Rama to visit a cemetery on Tishah B'Av, as well as Arizal's general caution against entering a cemetery.[31]

Motzaei Tishah B'Av and the 10th of Av

באב הַשְּׁעָה הָשׁעה באב — In the writings of Arizal^[32] it is taught to recite Kiddush Levanah on Motza'ei Tishah B'Av — the night immediately after Tishah B'Av.[33]

The author records an elevated practice of extending the fast beyond Tishah B'Av:

The prevalent custom, however, is not to be stringent about these restrictions — particularly regarding kevarim of tzaddikim or one's parents. See Teshuvos Minchas Elazar, Vol. 1 §68; Teshuvos Yabia Omer, Vol. 4, Yoreh Deah 35:5; Teshuvos Divrei Yoel, Vol. 1, 99:4, among others.

month of Av, one should not recite Kiddush Levanah before Tishah B'Av, as this mitzvah must be performed with joy, and during the Nine Days we are in a state of mourning (Mishnah Berurah §8). Rama adds that it should not be recited on Motza'ei Tishah B'Av either, since the aveilus still lingers; rather, one should wait until the following night.

Arizal, however, maintains that one should specifically recite Kiddush Levanah on Motza'ei Tishah B'Av to demonstrate that although the Jewish people went into exile when the Beis HaMikdash was destroyed, their glory — and the glory of the Shechinah — will ultimately be restored, just as the moon is renewed each month (see Pri Eitz Chaim ibid.). Mishnah Berurah (426:11) notes that this is the consensus among the later Poskim, though they advise that one should first eat something and put on shoes before reciting Kiddush Levanah. [Many shuls therefore schedule Kiddush Levanah later that night, to give people time to break their fast and return wearing shoes.]

^{29.} See ibid. §41, from Taanis 16a.

^{30.} See Mishnas Chassidim, Maseches Gemilus Chasadim 2:3; Shaar HaYichudim Ch. 4 (cited also by Magen Avraham 559:15).

^{31.} Chayei Adam (135:25, cited in Mishnah Berurah 559:41) advises one who does enter a cemetery (anytime) to stay four amos away from any grave. This is likewise based on Arizal, in Shaar Ruach HaKodesh, Tikkun 12.

^{32.} Pri Eitz Chaim, Shaar Chag HaShavuos, Ch. 1, cited by Ba'er Heitev (551:25 and 426:6).

^{33.} Generally, Kiddush Levanah is recited earlier in the month (three or seven days after the molad; see Ch. 1 of this Shaar, after note 11). However, Rama writes (426:2) that in the

נָהַגוּ אַנָשֵׁי מַעֲשָׂה לְהָתַעַנּוֹת הַפְּסָקָה תַּשִּׁיעִי וַעֲשִּׂירִי, מִפְּנֵי שֵׁעִיקַר שרפת בית אלהינו היתה בעשירי בחדש, כי לעת ערב של תשעה בָּאַב הָצִיתוּ בּוֹ אֶת הַאֶשׁ, וְנִשְּׂרַף עִם שָׁקִיעַת הַחַמַּה שֵׁל עֲשִׂירִי, בְּרָאִיתָא בַּגִמָרָא (תענית כט.) וְהוּבָא בְּאֲבּוּדְרָהַם: אִיתָא בִּנִמְרָא (תענית כט.) יָהוֹשָׁעַ בֵּן לֵוִי צַיִּים תִּשִּׁיעִי וַעֲשִּׁירִי, רַבִּי אַבִין צַיִּים תִּשִּׁיעִי וַעֲשִּׂירִי, רָבִּי לֵוִי צַיִּים תִּשִׁיעִי וְלֵיל עֲשִׁירִי, עַד בָּאן לְשׁוֹנוּ. אַחַי וְרַעַי, הֲלוֹא עיניכם הרואות את אשר עשוי והחמירו על עצמם אלו עמודי עולם לסגף את עצמם בתענית; והאיר כל אדם לא ילמוד קל וחומר בעצמו

(א) ע"פ בראשית כד, יא (ב) ע"פ דברים ד, ג

נהגו אנשי מעשה להתענות הפסקה תשיעי ועשירי — Devout individuals $^{[34]}$ have the custom to fast an extended taanis hafsakah ("cessation from eating") on the 9th and the 10th of Av; that is, they fast consecutively without eating during the night between the 9th and the 10th.[35] מפני שעיקר שרפת בית אלהינו היתה They do this because the main burning of the House of our God — the Beis HaMikdash — occurred on the 10th of the month, ערב של השעה בּאַב הְצִיתוּ בּוּ אֵת הָאֵש — for in the evening time of the 9th of Av [the enemy forces] set fire to it, ונשבף עם שקיעת החמה של עשירי — and it burned down with the sunset of the 10th, בּגמרא בּגמרא — as stated in the Gemara (Taanis 29a). The devout individuals therefore fast on the 10th as well.

סדר תפילות) — Similarly, the following is cited in Abudraham (הוֹבָא בַּאַבּוּדְרָהַם התעניות ופירושן; see also Beis Yosef, Orach Chaim §558): איתא בירושלמי — It states in Yerushalmi (Megillah 1:4 [6a]): רַבּי יָהוֹשְׁעַ בַּן לָוִי צַיִּים תְּשִׁיעִי וַעֲשִּירִי — R' Yehoshua ben Levi fasted on the 9th and the 10th of Av. רבי אבין ציים תשיעי ועשירי — R' Avin also fasted on the 9th and the 10th. רבי לוי ציים תשיעי וליל עשירי — R' Levi fasted on the 9th and the night of the 10th, but not the day of the 10th. [36] ער באן לשונו — The quote ends here.

Although most people are not capable of extending their fast like those pious individuals, one should nonetheless apply the lessons from their conduct: אַחַי וְרַעַי — My brothers and friends, אַח אָשֵר עָשוּ וְהַחְמִירוּ — הַלוֹא עֵינֵיכֶם הָרוֹאוֹת אֶת אָשֶׁר עָשוּ וְהַחְמִירוּ על עצמם אלו עמודי עולם — you see what these pillars of the world did and how they imposed upon themselves additional stringency, לֹסֵגֶף אֶת עֶצְמֵם בָּתַעְנִית — afflicting themselves with extended fasting — even though they would surely remain mindful of the aveilus even without fasting. והאיך כל אדם לא ילמוד קל וחומר בעצמו — Surely, then, every person must apply this to himself, all the

^{34.} Literally, men of [good] deeds (based on Mishnah, Sotah 49a).

^{35.} In its more commonly known usage, taanis hafsakah refers to fasting from Motza'ei Shabbos consecutively until the following

Shabbos, or for several consecutive days during the period of Shovavim.

^{36.} R' Levi's physical condition prevented him from fasting two full consecutive days (Tur, Orach Chaim §558; Raaviah 3:886).

לעורר את עצמו להזהר על כַּל פַנים בַּתשׁעַה בַּאַב אחר הַתּענית לערב בְּכַל מַה דָאָפְשַר שָלֹא לְהָתַעַנָג כָּל כַּךְ בְּמַאָבַל, רַק יאבַל לְהַעַבִיר גוֹדֵל הַרעבון וחוּלשת הַגוּף מָהַתּענית, וּבוַדָּאי יַחַשָּב לוֹ לִצְדַקָה. יֹי גָם לַמַּחַרַת יוֹם הַעֲשִׂירִי יִזָּהֶר בַּוָה, וָדֵי בְּהַעַרָה זוֹ.

בַּחֵמשָׁה עַשַּׁר בָּאַב אוֹמְרִים ״לַמְנַצְחַ״ בֵּין ״אַשְׁרֵי״ ״וּבָא לְצִיּוֹן״. וּמַה שֶׁבֶּתַב בִּשְׁלְחָן עַרוּך אַרַח חַיִּים סִימַן קל״א, סַעיף א׳ בַּרַמִ״א, שֵׁאֵין אומרים "לַמנַצֶּחָ" בַּחָמשָה עַשָּר בָּאַב – טַעוֹת נַפַּל בַּרְפוֹס: בְּמִקוֹם ט׳ — ט״ו בָּאַב; וּמַרְאֶה מַקוֹם שֵׁנְרְשֶׁם בַּרַמַ״א ע״ו בָּאַב; וּמַרְאֶה מַקוֹם שֶׁנְרְשָׁם בַּרַמַ״א מוֹכִיחַ, כִּי שָׁם כַּתוֹב בְּעָנָיֵן תִּשְׁעַה בְּאַב.

(א) ע"פ תהלים קו, לא

to לעורר את עצמו להזהר על כל פנים בתשעה באב אחר התענית לערב — to motivate himself to be careful, at the very least, on the night after Tishah B'Av, after breaking the fast, בָּל מַה דָאֵפָשָׁר, שֵׁלֹא לִהָתְעַנֵּג כַּל כַּךְ בִּמַאַכֵּל — as much as possible not to indulge excessively in food, דַק יאבַל לְהַעֲבִיר גּוֹבֶל הָרְעָבוֹן שור הגוף מהתענית — but rather to eat only enough to alleviate the intense hunger and physical weakness from the fast. ובוַרָאי יַחָשֶׁב לוֹ לִצְרָקָה — This will certainly be credited to him as righteousness. גם למחרת יום העשירי יוהר — Also on the following day, the 10th of Av, he should exercise the same constraint.[37] ודי בהערה זו — This comment should suffice.

∞ Tu B'Av — The Fifteenth of Av

The Mishnah (Taanis 26b) states that the 15th of Av is a festive day. [38] Therefore, Tachanun is not recited on this day. The author points out that another prayer, which is omitted on some festive days, should nevertheless be recited on the 15th of Av: יובא לְצִיוֹן״ יוּבָא לַצִיוֹן״ בּין ״אָשֶׁרִי״ יוּבָא לְצִיוֹן״ — On the 15th of Av, during Shacharis, we recite Lamnatzei'ach between Ashrei and U'va LeTzion. ומה שבתב בשלחן ערור ארח חיים סימן קל"א, סעיף א' ברמ"א — That which is written in Shulchan Aruch, Orach Chaim 131:1, in Rama, "שאין אומרים "למנצח" שה עשר באב — that we do not recite Lamnatzei'ach on the 15th of Av, יַטעות נָפַל בַּדְפוּס — is a printing error: ט״ו בָּאַב—בָּמְקוֹם ט׳ בָּאַב — instead of "9th (ט) of Av" — Tishah B'Av — it says "15th (טו) of Av." (39) דור מוביח שנרשם ברמ"א סימן תקנ"ט מוביח — The cross-reference noted there in Rama, "see below, Siman 559,"proves that it is a mistake, בִּי שַׁם בַּתוּב בַּעִנָיַן תִּשְׁעַה באב — because there (Siman 559:4 in Rama) it clearly discusses Tishah B'Av. On the 15th of Av. however, LaMenatzei'ach should be recited as usual.

^{37.} It is indeed common practice to abstain from meat and wine on the 10th, at least until midday, based on this Yerushalmi (see Tur, Shulchan Aruch, and Rama, Orach Chaim 558:1).

^{38.} See Taanis 30b for various reasons for this festive day.

^{39.} That is, a vav was mistakenly added to the tes (ט), to read tes vav (טו), the fifteenth. [Our editions of Rama have corrected this error.]

תַּמוּ עָנָינֵי חוֹדֵשׁ אַב וַאָבֶלוּתוֹ, רְבּוֹן כָּל הַעוֹלַמִים תִּמְהֵר גָּאוּלַתוֹ וְתַחִישׁי יִשׁוּעַתוֹ, וְשׁוּב בְּרַחַמִּים עַל יִשְׁרָאֵל שָׁאֶרִית נַחַלַתוֹ, יִשׁוּב בְּרָחַמִּים עַל יִשְׁרָאֵל עיר קדושתו, אַמון נַצַח סַלָה וַעָד.

(א) ע"פ ישעיה ס, כב (ב) ע"פ פיוט בתפילת נעילה; ומיכה ז, יח

The author poetically concludes this chapter:

דתו עניני חודש אב ואבלותו — The topics of the month of Av and its mourning have been completed.

רבון בַּל הַעוֹלְמִים תִּמֵהֵר גָּאוּלְתוֹ — Master of all worlds, hasten its redemption, ותחיש ישועתו — and hurry its salvation,

ושוב בַּרַחַמִּים עַל יִשְׂרָאֵל שָׁאַרִית נחלתו — and return with mercy upon the Jewish people, the remnant of His heritage, [40]

עיר קרושתו — and to Yerushalayim, the city of His holiness. אמן נצח סלה וער — Amein, forever, Selah, and evermore!

^{40.} See note 14 in the previous chapter.

SUMMARY OF CHAPTER 12 ∞

When the month of Av begins, we are required to diminish our joy and focus on mourning for the destruction of the Beis HaMikdash. During this time, it is proper to minimize unnecessary conversation and refrain from indulging in eating and drinking, especially on erev Tishah B'Av.

After the seudah hamafsekes, before going to shul, one should verbally accept the fast with its accompanying prohibitions, intending thereby to mourn the destruction of the Beis HaMikdash, the exile of the Shechinah, and the suffering of the Jewish people during the destruction. If Tishah B'Av falls on Motza'ei Shabbos, one should recite Borei Me'orei HaEish with joy despite the mourning.

It is proper to weep during the reading of Megillas Eichah. Beyond the natural emotional response evoked by its words, one can intensify his weeping by opening his heart to the profound pain described in the verses. The Kinnos should likewise be recited with weeping and mourning over the terrible tragedies the Jewish people endured during the Churban, and especially over the desecration of Hashem's Name. During kinnos describing the Asarah Harugei Malchus and other martyrs, one should weep over both the Shechinah's anguish and the suffering of the righteous who were tortured and slain. Those unable to shed tears should nevertheless recite the Kinnos with a broken heart. After the morning Kinnos, it is proper to recite Eichah again, preferably with the tzibbur.

The remainder of the day should be devoted entirely to mourning the destruction, without diverting one's attention from this grief. The importance of this focus is evident from Chazal's prohibition of Torah study on Tishah B'Av (except for topics related to the Churban), since the joy of learning would detract from the aveilus. The recommended strategy for maintaining this focus is to avoid conversations with others. While there is a custom to visit a cemetery on Tishah B'Av, it is preferable to remain outside the cemetery and view the graves from there.

Pious individuals extend their fast through the tenth of Av, since the primary burning of the Beis HaMikdash occurred on that day. One should at least avoid indulging when breaking the fast at the conclusion of Tishah B'Av, eating only enough to alleviate hunger, and exercise similar restraint on the tenth.

According to Arizal, one should recite Kiddush Levanah on Motza'ei Tishah B'Av to symbolize the eventual restoration of Jewish glory and the Shechinah. The chapter concludes with a brief note about reciting Lamnatzei'ach on Tu B'Av.

ക്ക

This concludes the Shaar and the volume. The next volume will continue the guidance for avodas Hashem and tefillos of Yamim Tovim and other significant dates on the Jewish calendar, beginning with the month of Elul.